

(המשך מעמוד 9)

המוסמכים של עם זה אינם נמצאים כאן באולם, אמר השר. ישראל זומינה אותם בלב פתוח להצטרף למישפחת העמים הרב-מבקשת לכוון את השלום, ואין באותה פשטות, הציג השר תוכנית-שלום שגרמה לסנסציה עולמית. בכמה סעיפים קצרים, בלשון יבשה, מסר שירותו של מינהל-השלום: אירגון מרחבי, מדינה פסטימית, לוחמים להחזרת שטחים שמועדו קשורים בכינון מציאות השלום, מישטר חדש לירושלים, סידורי-ביטחון הדדיים. כמה מן ההצעות היו כה נועזות, עד שהשומעים עצרו את נשימתם. כך דיבר על כוחות ישראלים-ערביים מעורבים לפיקוח על השלום, על החלפת הליגה הערבית בליגה מרחבית בהשתתפות ישראל, ועל שילוב משאבי המרחב וההידרות העולמית במיפעל שיקום מרחבי. ייתכן שסיגנון הדברים עשה רושם חזק אף יותר מתוכנם. השר דיבר בצניעות, כנציגה של מדינה המכבדת את יריבותיה. הוא התרחק ממילים גבוהות ומנימה של הטפת-מסר. הוא פנה אל הגאווה הלאומית של שומעיו הערביים. הוא אמר להם, ב"פשטות עילאית": לחמתם. הוכחתם את עצמכם בקרב. כבודם הלאומי כא עז תיקונם. הבה נגנוז את האגרות

על שלום, מלב אל לב, עם מי שהוא חושב אותו לנאצי. כרגע שנאמרו מלים אלה — המלים האחרונות על כונו וגורדה — מת הנאום כולו. אבל הוא נמשך ונמשך. בסיגנון של התנשאות בלתי-נסבלת, הטיף אבן מוסר לערבים. במלים ארוכות ומנופחות, ממרום האולימפוס של איש-תרבות, דיבר אל העמים הנחותים והפראיים. מדי פעם דיי בר על "האתיקה התרבותית" והנימוס הבינלאומי, כמורה המדבר אל ילדי כר-תתו המפגרים. כשהגיע סוף-סוף, באירצון ניכר, ל"בעיות המעשיות, פשוט חזר בסיגנון הר-ישן על העמדות הנוקשות הישנות. הוא לא ניסה אפילו לעטוף את הנוקשות הר-ישנה בסיגנון חדש. התגדות טוטאלית להקמת מדינה "שלישית", פלסטינית, מ"חוץ לגבולות ישראל, ולמעשה גם שלר-לה טוטאלית של ישות פלסטינית. "ב"איוורר שבין המידבר והים ישנם, אחרי הכל, שתי אומות, שתי שפות, שתי תר-בויות, ולא שלושה". אף מילה חדשה אחת על פיתרון בעיית הפליטים, ואף מילה חדשה בעניין השט-חים. בקיצור: נאום ישן של אבא אבן במועצת-הביטחון. עמדות נוקשות, ברק שחצני. אם קיווה אבן לגרות את הערבים ל-

יום שאזו את עצמם שאזה זו. אחת הסיבות היתה, כמובן, פוליטית. פהמי לא טעה כאשר האשים את אבן בכך שהוא מנהל ב"נבה את מערכת-הבחירות שלו. (פהמי הוסיף שלו עצמו אין בעייה כזאת. על קצה הלשון שלי היתה קריאת-ביניים: "לך אין בעייה כזאת לעולם!" אבל הוועידה אינה הכני סת, והתאפקתי). אבן הכין את הנאום במשך ארבעה ימים בישראל. הוא חשב על ישראל, ועל ספר-ההיסטוריה, ואולי גם על ספר-הנאוי מים הבא שלו. הוא לא דימיין לעצמו איך יישמעו הדברים באוזן ערבית. לאחר מכן, בבואו ל"נבה, גדהם לשי-מוע את תוכן נאומיה של גולדה בכנסת, בישיבה שנערכה ביום ה' — עיתוי ש-נקבע כאילו בכוונה כדי לטרפד את הר-וועידה. גולדה השמיעה נאומים נוקשים, והכריזה ששום דבר לא יוחלט לפני ש-תקום ממשלה חדשה. היה זה כאילו אמרה שאבא אבן אינו מייצג איש, ושהשתתפותו בוועידה היא הצגה ריקה מתוכן. אבן רתח מועם. לאחר מכן היו כמה וכמה שיחות טל-פוניות בין ז'נבה וירושלים, ובכל שיחה הוסיפה גולדה עוד קצת נוקשות וצדק שמתענו. נות בושלה הדייסה ש-שמענו. "זה היה נאום של גולדה מאיר", אמר

ערב צאתי לז'נבה כתבתי שהרבה ריר חות ירחפו בחלל של ז'נבה — הצלבנים וצלאח-אל-דין, אושוויץ ובר-כוכבא. וכך היתה. אשלייה היא להאמין שמישקע שר שנים רבות ייעלם ב"ידיה. השדים של אתמוך הילכו איתם בין הנפשות של היום. ביושבי ביציע, שמתי לב לשתי מילים מרכזיות — אחד בנאומי של פהמי, השני בנאומי של אבן. פהמי דיבר, בנאומי הראשון, על "בריו", אבן דיבר על "כיתור". לדברי פהמי, יכלו עמי המזרח-התיכון לחיות בשלום, לולא "הטריו שנתקע ביר-ניהם". זוהי התדמית המסורתית של ישר-ראל בעיני הערבים: טריו זר בלב הר-עולם הערבי. אבן דיבר על גבולות הר-4 ביוני ש-שימשו, "פיתוי לתוכנית תוקפנית של כר-תור ומצור...". גם זוהי תדמית מסורתית: ישראל המכותרת, האי הבודד בים הער-בי הסוער והעויין. בוועידת ז'נבה לא עומד רק "צדק מול צדק" — כפי שאמר קיסניג'ר, בחזונו על אחד מטענותיו הבסיסיות ביותר. עומד כאן "פחד מול פחד", מיתוס מול מיתוס. עם כל התנשאותו האינטלקטואלית, אין אבא אבן מחוסן מפני פחדים בסיסיים אלה יותר מאשר יריבו הערבי. הפחד הערבי מפני הטריו, וה-

של אתמוך, ההאשמות של אתמוך, כל המורשה העגומה של מיד-חמת-ישושת-הידורות. בפרוס עידן השלום, מוכנה ישראל ל-דבר בשפה אחרת, לבטא רעיונות חדשים.

נכחי בלבי

נאום הזה לא ננאם. ננאם נאום ושהיה כימעט היפוכו. יושבתי ביציע, הקשבתי לדברי אבא אבן, ובכיתי מלב. איון אחת, זו שהיתה צמודה לאוזניה, שמעה את דבריו של אבן. האוון השניה שמעה את הנאום הנ"ל, הנאום שלא ננאם, נאום שכאילו ריחף בחלל ותבע להינאם. רציתי לזעוק לו — כפי שקראתי לו פעמים רבות קריאות-ביניים בכנסת — חדל! עבור לסיגנון אחר! אבל אבן, שישב מתחתי, במרחק של מטרים מעטים, שמע רק את עצמו. הוא לא העלה כלל על דעתו איך נשמעים הדברים באוזניים זרות בכלל, ואוזניים ערביות במיוחד. וכך, במשך 50 דקות, הוא עשה כימעט את כל השגיאות שאפשר היה לעשות כרגע גדול כזה — והחמיץ את ההזדמנות ההדדית שיש חיו.

כבר בדקה השלישית של הנאום הוא הישווה את הערבים לנאצים, ייחס להם "מנטליות ואידיאלוגיה שהולידו את תא-הגאזים ועמדותיהם הליה" של אושוויץ. לקראת סוף הנאום ייחס לעולם הערבי כולו גישה של "חוספי מטוסים". קשה להאמין שאדם בא דובר

תגובה נועזת, הוא הצליח. שרי-החוץ הר-מצרי ממש קפץ מעורר. בבוקר נאם איסמעאיל פהמי נאום מתון — הנאום המתון ביותר ששמעתי אי-פעם מפי מדינאי ערבי. הוא הסתפק ב"פסוק אחד של השמצת ישראל ("השחל-טות, ניצול ומעשים גזעניים") ומיהר ל"הוסיף מיד": "אולם איני רוצה להת-עכב על עניין ידוע זה...". בנאום של פחות מחצי שעה, הזכיר כשלושים פעם את הצורך בשלום. אחריו נשא הנציג הירדני נאום קר-צוני חוצץ-להבות, אבל הכל התייחסו אליו בסלחנות. אין זה סוד שבוועידה זו מונח עצם קיום הממלכה הירדנית על שולחן הניתוחים. נסיונו של נציגה להיות סופר-פטריוט וסופר-פלסטיני היה נסיון פאתטי להקנות לעצמו אמינות כלשהי בעולם הר-ערבי. הדבר עורר תגובה של רחמנות מחולה בצד.

אבל נאומי של אבן גירה את המצ-רים לחזור לסיגנון הישן. פהמי השיב בו במקום בנאום נרגש, בו חזר על ההש-מצות הישנות. היום הראשון נסתיים בהתכתי-שות רגילה, כמו בכל ישיבה של מועצת-הביטחון או קונגרס בינ-לאומי של מרפא-ישיניים, כשהישי-ראלים והערבים מחליפים מחלף-מות מינוליות, ושאר הנוכחים מפי-תכלים פהם בכון.

המחדל ה-1002

ה קרה לאבא אבן? איך תחמיץ הזדמנות היסטורית כזאת? לא רק הרבים, אלא גם הישרא-

עיתונאי ישראלי במינון העיתונאים. "ישראל מחזיקה במה שיש לה, והיא מוכנה לנהל משאומתן על כל השאר", ליגלג עיתונאי סובייטי בכיר. "יש בוועידה שני שולחנות ריר קים — אחד של הסורים ואחד של הישראלים", אמר מצרי. יתכן שהמתוסכלים ביותר היו אנשי "קומנדו הפרופסורים". כזכור נולד רעיון הקומנדו מעל עמודי העולם הזה. הצעתי להרכיב מישלחת שתהיה מורכבת מאנשים חדשים, ובכללם מומחים לעניי-נים ערביים, המסוגלים לבחון התבטאויות ישראליות לפני השמעתן, כדי לשקול איך יתקבלו באוזני הערבים. אבן קפץ על הרעיון (מבלי להזכיר, כרגיל, את המ-קור, אבל זה לא חשוב). הוא הציע אותו לגולדה. גולדה אמרה "לא!" — והפרוס-סורים נשלחו כיועצים בלתי-רשמיים. היו ביניהם כמה אנשים טובים. אפשר היה לחשוב שאבן נייה את נאור-מו מראש בפני אנשים אלה, ואפשר להם לבדוק כל מילה, ישמע את עצותיהם וי-ישלח את הדברים על פי עצתם. לא דובים ולא יער. איש מהם לא ראה את הנאום, ואיש מהם לא נתבקש לחוות עליו את דעתו. אבן אינו מקבל עצות. וכך הסתובב הפרופסורים בי מיסדרונות, אומללים ומתוסכלים, ולא נותר להם אלא להצדיק בי-אוזני עיתונאים זרים את הקו שר-ננקט עידיירי אבן — קו שרובם בוודאי גינו אותו בלבים.

על אף ואחד המחללים, מיום-הכיפור-רים והולאה, נוסף המחדל ה-1002. אך נאום אבן לא היה רק מחדל, תקלה או שגיאה.

פחד הישראלי מפני הכיתור, נוג-דים שניהם את ההתקדמות לק-ראת השלום. לשם כך ררושה תר-מות חרדה חדשה, חזון משותף חדש: תחזון של השתלבות במישי-פחת עמי המרחב. המישלחת הישראלית ב"נבה היתה זרה לגמרי לחזון כזה. אבן היה מסוגל להגיד כמה מלים ברוח זו, אך הדבר זר לגמרי לסיגנונו, לשפתו, לרושם שהוא עושה על שומעיו. ומאחר שלא היה מסוגל להמ-חיש בצורה משכנעת את החזון הזה, לא היה מסוגל גם לשחרר את יריבו מפחדיו שלו. להיפך: הוא חיוק אותם וגרם ל-התפרצותם.

רצוי או כנוי

אשר נסתיים היום הראשון, היתה האווירה מדוכאת למדי. למחרת היום, באירח פזא, השי-תרה על הכל אופטימיות קיצו-נית. איש לא ירע להגדיר בדיוק את סיבותיה. אך הן היו פשוטות למדי. כרגע שנפתח כי ישראל אינה מסוגלת ליטול את היוזמה לידיה ולהשמיע תוכנית-שלום בעדת-תנופה ודימיון, נקבעה עובדה ה-יוזמה עברה סופית לירי שתי-המעצמות. מאותו רגע היה ברור שכל התקדמות, בכל שלב, תהיה תוצאה ישירה של לחץ ודחיפה. אותה שעה נראה — באופן חזותי ממש — ששני הגדולים מאחזים ברצונם להי-שיג הסדר שיפתור את הבעיות. די היה